

AUXILIO JEHOVÆ
DISPUTATIO INAUGURALIS
THEOREMATA
nonnulla Philosophica
exhibens.

QUAM

Ex consensu & approbatione veneranda & Amplissimæ facultatis Philosophicæ in inclita Christineâ Academia Aboensi.

PRÆSIDE

Praeclarissimo Viro

DN. M. ANDREA THURONIO,
Phyl: & Logices Professore Publico laudatissimo, Præceptore & fautorē æternū
colendo.

*Pro summo in Philosophia gradu, ejusq; privilegiis obtainendis,
publicè eruditorum Censuræ submittit*

NICOLAUS OLAI AURELIUS
Regius ibidem Alumnus.

*In Auditorio Majori, ad diem 6 Aprilis
Anno 1661.*

*Vix invenitur, qui, laboribus susceptis, periculisque aditis, non
quasi mercedem rerum gestarum desideret gloriam. 1. Offic:*

A B O Ä

Excusa à PETRO HANSONIO Acad. Typ.

Reverendissimo, Amplissimo & Nobilissimo Viro.

DN. JOHANNI MATTHIAE Olioqtwisti/
S.S. Theol. & Phil: Doctori celeberrimo, Diaecesis Strengnen-
sis Episcopo longè dignissimo, Consistorij Ecclesiastici Præsuli,
& Gymnasij ibidem Regij Ephoro gravissimo, Patrono
magno & promotori suo æternum devenerando.

U T E T

Eminentia & doctrinæ politissimo, Spectatissimo & Consultissimo, Reve-
rendo & Clarissimo, prudentia & probitate præstantissimis
integerrimisque Viris.

DN. OLAO SAMUELIS WALLENI,
Regij Dicasterij quod Aboæ est, Assessori Amplissimo, Nu-
tritio suo & promotori, ut liberalissimo, ita perpetuo obsequijs
cultu reverenter & plurimum honorando.

DN. M. ANDREÆ NYCOPE NSI, Scholæ Re-
gij Aboensis Rectori fidelissimo, nec non Ecclesiastici ibi-
dem Consistorij Assessori gravissimo, fautori & evergetæ
suo pietate patriæ semper prosequendo.

DN. PETRO SEVERINI Holmdorff/ Illustris Co-
mitissæ Katharinæ Drenstiernos &c. in Jockis præfecto atten-
tissimo, fautori itidem & benefactori suo perpetim suspicioendo.

DN. JOHANNI Grimsteen/ Baronatus Loimiochien-
sis Prætori perindustria fautori & conterraneo suo offi-
ciosè colendo.

DN. ANDREÆ PETRI Gladb/ in Svidia & Nikala
præfecto circumspecto, benefactori Sympatriotæ & fratri
suo perdilecto,

DN. ACHATIO LAURENTII, in Nyne/ di-
spensatori accuratissimo, fautori benefactori & amico suo
semper adamando.

Hanc disputationem gradualem, in perpetuam ac
gratiam beneficiorum collatorum, memoriam
humiliter & officiosè offert & dedicat,

Author.

Præfatio

Ndolem Philosophiæ ac appella-
tionem, si penitus inspiciamus amorem
studiorumque sapientiæ, & rerum divina-
rum humanarumq; eam esse notitiam de-
prehendemus: Non commentum huma-
num aut inventum Ethnicorum, sed immortalis Dei
clarissimum donum. Quod olim præstantissimi Philo-
sophorum prodromi Poetæ innuere voluerunt, dum
præsidem sapientiæ Minervam, ex Cerebro Jovis Divum-
que hominumque Parentis prognatam fabulati sunt;
Propterea aureum illud flumen Eloquentiæ Cicero, di-
vinis quasi Philosophiam laudibus prosequitur, inquiens;
Nullum Philosophiæ præstabilius bonum, nequè datum morta-
lium generi Deorum concessu & munere neque dabitur. Hinc
Sapientiæ oraculum Seneca, quis dubitat, inquit, quin
immortalium munus sit, quod vivimus: Philosophia quod be-
ne vivimus. Hæc nos primum ad Deorum cultum, deinde
ad ius hominum, quod situm est in generis humani So-
cietate, tum ad modestiam, magnitudinemque animi e-
rudivit: eademque ab animo, tanquam ab oculis cali-
ginem dispulit, ut omnia supra, infra, prima, ultima,
media videremus. Quippe cum ejusdem munus, quod
exsequitur in considerationem vocamus: Partem Phi-
losophiæ cum notionalem (quæ hominis intellectum me-
diatè & instrumentaliter, ut ita dicam, perficit) tum Rea-
lem (quæ immediate & primariò animum hominis, &

A

cogni-

cognitione veri & honesta imbuīt actione) videmus deu-
sissimam ignorantiae molem, mentisque humanæ dys-
erasiam à naturæ caligine productam tollere atque im-
minuere. Etenim, Pars Philosophie *nōtionalis*, dirigit
intellectum humanum, ad rerum cognitionem facilius
ac felicius acquirendam; Pars ejusdem *Realis*, rerum na-
turæ & quidditates perpendit, & actiones hominum gu-
bernat. Philosophia quidem *Theoretica*, tanquam Jovia-
lis Aquila intellectum hominis ab humilitate rerum ca-
ducarum elevat, ut evolare atque expandere se expedi-
tissimè ad altitudinem & amplitudinem rerum cœlestium
atque æternarum possit, sola itaque indagandæ ve-
ritatis & scientiæ gratia, instituitur. *Practica* verò in
morum ac virtutum comparatione occupata est. Quæ
sola q: voluntate hominis à vitijs moralibus expurgata,
morum ac virtutum rectitudine inducta, homines Deo
similes reddit, unde in ejus laudem, tali verborum for-
mulâ exclamat *Cicero*; *animum vincere, iram cohibere vi-
ctoriam temperare, Adversarium nobilitate, ingenio, virtute
præstantem non modo extollere jacentem;* Sed etiam amplifi-
care ejus pristinam dignitatem, hæc qui fecerit, non ego eum
cum summis comparo viris, sed simillimum Dei judico. I-
deoque, qui rerum naturalium quidditates earumque
causas tenere desiderat discat Philosophiam. Qui cœ-
teris mortalium virtute & bene vivendi Sanctimoniam,
æternam cum laude vitam probare cupit, pulcherrimam
hanc virginem in sui alliciat amorem. *Divitia quippe
& forma gloria, fluxa & fragilis est, virtus clara aeternaque
habetur.* dicente Salustio. Qui habenas Imperiorum,
cum laude moderare sibi præsumit, adeat Philosophiam
nam felicem ejus Reipub: statuus judicavit Plato, quem re-
gunt Philosophi & docti viri. Hujus quoque ego amore
infla-

inflamatus, splendidissimum ejus Palatium ingredi haud
veritus sum, nonnulla inde *Theorematæ* ceu flosculos
quosdam excerptum, ut mandato Venerandæ facultati
Philosophicæ satisfacerem & aliquid speciminis pu
blicè eruditis exhiberem. Verum enimvero cum o
mnis nostra Philosophandi ratio absq; ope & auxilio Di
vini Numinis manca & inutilis sit, rogandus itaque mi
hi est Deus Optimus Maximus, ut ipso benedicente, co
natus mei non sine fructuabeant.

In Nomine Jesu!

Theorema Metaphysicum

*Metaphysica est sapientia de Ente quatenus Ens
est, Dividitur in partem generalem & specialem.*

δῆλωσις

I. Dari Metaphysicam, eamque ab omnibus alijs
scientijs distinctam probatum damus (a) Authoritate A
ristotelis, qui lib: 3. Metaph: c. 1. sic loquitur: ἐστι
σήμη τις, ὃ θεωρεῖ τὸ ὄν ἡ ὄν, καὶ τὰ τύπωντα
καθ' ἀντὸν ἀντηθεῖται τοῦτον ἐν μέρει λεγομε
νών ἡ ἀντὴρ ἔδειξις γαρ τῶν ἀλλων ἐπισκοπεῖ καθόλε
περι τὰ δύτως την ὄν τὸν ἀλλὰ μέρος τὶς ἀντεμ
νοματείας θεωρεῖται τοῦτο τὸ συμβεβηκός, διον αἱ με
ταφυσικαὶ τῶν επισημάντων, ut autem Aristoteles citato
loco perspicue demonstrat, Metaphysicam dari, ita o
mnium insuper interpretum communis suffragio, id o
stendi potest, sic supra citatum locum explicat Thomas
Alexander, Scotus, item Averroes lib: 13 comm: 14 &
lib: 12 comm: imo post primos Philosophiae parentes
Thaletem & Pythagoram, à nullo Philosophorum in

dubiam vocata fuit Metaphysica, nisi quod non ita pri-
dem nūgiti sunt Ratiōnēs Metaphysicā solum, non esse à Logica distinctam: sed etiam ē Regno Phi-
losophico tanquam hæresium scaturiginem proscripti-
runt. (β) *Ratione*, quæ duplii nititur fundamento (α)
proprio Objecto, quod est Ens quatenus Ens, unde sic
argumentor: ubi dater peculiare Objectum ibi peculia-
ris disciplina omnino concedenda, quia multitudo ob-
jectorum disciplinas multiplicat, At Metaphysicæ datur
peculiare objectum, Ergo. Major à nemine negari po-
test. Minor patet, quia, quod Metaphysicæ objectum
à reliquarum scientiarum objectis detur distinctum, ne-
mo inficiat ibit, nisi qui Metaphysicæ fuerit planè igna-
tus. Quippe Ens in communī & proprio considera-
tum conceptu, menti nostræ quando sistitur, ad par-
ticulare & determinatum Ens revocari non potest, quod
luculentè ex generum & specierum serie comproba-
tur ergo in particulari disciplina considerandum est.
Quaritur; quid est Plato? sine dubio respondendum ipsum
esse hominem. Quid verò homo? animal: quid animal?
corpus animatum. Quid hoc? corpus: quid corpus? Substan-
tiā: quid denique substantia? esse Ens. Quām igitur tra-
tatio de homine, de animali, de corpore animato, tandemque
de corpore, ad scientiam quandam pertineat; quis negabit sub-
stantia & Ens esse considerationem & scientiam? Et quām
homini quādam convenient & accident, quia sive quatenus
homo est, animali quatenus animal est: Corpori animato, qua-
tenus corpus animatum est: corpori quatenus corpus est; quā
omnia Physicæ sunt considerationis & ad Physicam spe-
stant: nemo utique negabit substantiæ, quatenus est sub-
stantia, quādam convenire & attribuenda esse. (β) Of-
ficio; quod est, (α) leges inferioribus disciplinis præscri-
bere

bere: principia & conclusiones generalissimas & com-
munissimas tradere (β) Subiecta inferiorum disciplina-
rum cognoscere, quod tum potissimum præstat, quan-
do contemplativè in Entis ad limitatores essendi mo-
dos partitione descendit, donec ostendens id quod Ab-
stractioni ejus non convenit, illud ad inferiores scien-
tias remittit (γ) controversias; quæ in disciplinis infe-
rioribus exsurgunt per sua principia, terminos & disti-
ctiones decidere.

II. Probata jam Metaphysicæ existentia, sequitur ut
agamus de ejusdem definitione, quæ duplex est (α) No-
minalis, in qua vox Metaphysicæ explicatur, quod fit (α)
Etymologia: Nomen Metaphysicæ derivatur à γερά post
vel trans, & φυσική naturalis, unde q; transnaturalis
Scientia appellatur; Post naturalis dicitur ratione inven-
tionis & institutionis, quia post Physicam est inventa & ex-
ulta. Transnaturalis appellatur ob suam communita-
tem & dignitatem, quia tales considerat res, quæ trans-
eunt ipsam Physicam, dum Substantias in corporeas
earumque proprietates & affectiones perpendit. (β) Ho-
monymia. Tenendum autem est, vocem Metaphysicæ
aliquando lumi Latè pro omni habitu Theoretico dis-
cursivo: vid: Pererium. Aliquando strictè: pro scientia
spirituum; maximè tamen propriè & adæquate, quando
sumitur pro scientia, quæ Ens quatenus Ens; id est, Ens
in summo conceptu, & propria abstractione pertractat
& sic nos vocem hanc accipimus (γ) Synonymia: Appel-
latur Metaphysica (α) Philosophia prima, non quidem or-
dine inventionis quasi primo inventa fuerit; sed quia
primum scibile, Ens nimirum in communi considera-
tum, pro Objecto habet. (β) Sapientia vel sapientia prima,
quemadmodum Physica dicitur sapientia secunda Arist:6.

Meta: c. II, idque rectè, quia (α) utrumque habitum $\nu\nu$
 $\eta\mu\iota\pi\iota\sigma\eta\mu\pi$ conjungit, respiciendo principia juxta &
conclusiones. (β) Quoniam Metaphysicæ sex illæ sapien-
tiæ conditiones ab Aristotele lib: I. Met: c. 2. recensitæ
competunt. Quales sunt, scire omnia, agere de illis, quæ
sunt difficilima & à sensibus remotissima. Habere co-
gnitionem certissimam. Habere aptitudinem ad do-
cendum, & proximas rerum causas investigare, propter
se non verò appeti alterius causa. Denique esse omni-
um scientiarum aliarum præstantissimam ijsque domi-
nari; quod partim illis leges proponendo, partim ob-
jecta tradendo, præstat. (γ) Philosophia Simpliciter & ab-
solutè, idque (α) Ratione virtutis & officij, quia Metaphy-
sica est virtualiter tota Philosophia; quoniam comple-
titur fundamenta & generalissimos totius Philosophiæ
terminos. (β) Ratione subjecti se. Entis, quia sub Ente
subjecta omnium disciplinarum comprehenduntur, o-
mne enim Ens aut est substantia aut accidens; Ab hoc
jam omnis disciplina particularis sibi partem vendicat
pro subjecto. (γ) Kar' avtorouμασιαν, quia ipsa est Phi-
losophiæ nobilissima pars; ratio est. (α) Quia est studi-
um Sapientia. (β) Propositiones suas aliunde non mu-
tuatur. (γ) De primis rerum omnium principijs, præ-
dicatis & attributis, deque transcendentalibus agit. (β) Realis; quæ superius in Theoremate data est: Quam
nunc in Genus & Differentiam resolvimus; Generis loco
ponitur Sapientia, quæ in genere describi potest, juxta
Calovium, habitus discursivus, cum notitia principiorum
simul conjungens notitiam conclusionum, quæcumque
ea sint principia, quæcumque conclusiones, modo in i-
stâ cognitione ultimâ subtîstatur. Et sic ita generali-
ter accepta Sapientia, haud in commode dividitur in

primam

primam & secundam. *Differentia Definitionis sumitur* (α) *Ab objecto Metaphysico, adæquationis & totali, quod est omne Ens, non notionaliter, nam sic Logica considerat Ens, sed scientificè sumptum & consideratum.* Hoc subjectum sive objectum, duo nobis consideranda offert. (α) *Materiale seu rem consideratam, quæ sese habet ut materia, quod est Ens, conceptus ille Summus, qui pluribus est communis, hoc materiale subjecti Metaphysici, omnia illa quæ verè non sunt Entia, à hujus Scientie consideratione sequestrat.* Veluti Entia per accidens, Entia complexa, privationes, Entia in potentia, Entia rationis; de his enim non nisi peraccidens agit Metaphysicus, quatenus Enti reali opponuntur. (β) *Formale seu modum considerandi, qui fungitur vice formæ & constat his verbis, quatenus Ens est.* Hic accuratè notandum venit, vocem quatenus sumi hie specifikativè, hoc est quod Ens formaliter, Essentialiter, & quo ad quiditatem & affectiones communissimas, quæ naturam determinatam non involvunt, in Metaphysicis consideretur. (β) *A Fine; qui est vel (α) Absolutus; mentem hominis cognitione rerum abstractissimarum perficere.* Vel (β) *Respectivus; quod vel dirigit inferiores disciplinas, vel suum usum, in superioribus facultatibus exercet.*

III. *Partitionem Metaphysicæ quod concernit, solet ea, dispesci in duas partes, quarum prima Generalis appellatur, quæ Ens in abstractissimo suo conceptu cum omnimoda, indifferentia quoad communissimas affectiones considerat; Affectiones autem Entis sunt vel unitæ, quæ cum Ente, absque disjunctione, reciprocantur, ut perfectio, Unitas, Veritas, Bonitas, Duratio & Ubertas. Vel disjunctiones quæ cum Ente non nisi sub disjunctione reciprocantur*

cantur, unde Ens demonstratur necessarium vel *Contingens*, dependens vel *independens*, *Actus* vel *potentia*, *Causa* vel *causatum*, *Finitum* vel *infinitum* &c. Secunda Specialis nominatur, quæ Ens sub minori contemplatur abstractione, quod fit in speciebus Entis analogis, substantia sc & accidentibus.

Axiomata.

1. Solum Ens independens est simplicitè incorruptibile, reliqua omnia quæ dependent, sunt corruptibilia.
2. Universalia sunt à singularibus inseparabilia.
3. Omne quod est, eo ipso quo est singulare est:
4. Non datur universale, quoad formale, in rerum naturâ ante mentis operationem.
5. Negato Actu secundo non statim negatur actus primus.
6. Nullum Ens potest dici malum, in quantum Ens est.

Theorema Pneumaticum

Pneumatica est Scientia contemplans spiritum; quâ lumine naturæ cognosci potest. Dividitur in partem Generalem & specialem.

δῆλωσις

- I. In consideratione hujus scientiæ, omnino tenendum Pneumaticam dari, quod probant rationes sequentes (α) Datur notitia naturalis de spiritibus. Homo enim non tantum lumine naturæ in communi cognoscit quod sint spiritus & quædam intelligentiæ, sive Entia spiritualia, sed etiam quando spiritum in specie considerat, optimè novit Deum solum esse spiritum increatum, infinitum, independentem. &c. Angelos verò & animam

animam rationalem ejusmodi esse Spiritus, qui sunt crea-
ti, finiti & dependentes. (β) Datur particularis cogni-
tio, de propria spirituum natura. Sic multa à nobis co-
noscuntur, quæ solis convenient spiritibus; ut propria
illorum attributa, quæ Deo angelis & animæ rationali
competunt; Cum *Negativa*, indivisibilitas, immobilitas,
illocalitas, incorruptibilitas, immutabilitas &c. tum *positi-
va*, simplicitas intellectualitas, duratio stabilis & fixa,
Voluntas & libertas arbitrij; hæ enim Spirituum pro-
prietates & affectiones non spectant ad Mathesin, illa
enim minimè agit de spiritibus, neq; ad Physicam, quia
Physica contemplatur corpus naturale, hoc est, quod
constat materiâ & forma: Spiritus non componuntur
ex materia & forma ideoque non sunt considerationis
Physicæ, nec ad Metaphysicam; hæc enim universalis
est, nec rerum ei particularium convenit tractatio, ita
ut explicet earum naturam propriam, cum ergo ad nul-
lam harum referri possit spirituum doctrina, omnino
necessarium est, ut alia nova detur *Scientia* à reliquis di-
stincta; in qua spirituum proprietates & affectiones propriè
& ad æquatè considerentur enodentur & explicentur; hinc
quoque suum objectum distinctum agnoscit à reliqua-
rum scientiarum objectis *Pneumatica*. (γ) Pneumati-
cam dari comprobat propria ejus *abstractio*, quæ à ma-
teria abstractit secundum essentiam, quæ nec *Metaphy-
sicæ*, nec *Mathesi*, nec *Physicæ* competit, si illarum ab-
stractiones accuratè examinentur. Et tantum de *Pneu-
maticæ* existentia.

II. Traditæ in Theoremate *Definitionis* explicatur
(α) *Definitum*, quod est *Pneumatica*: Vox ejus origine
Græca est, dicitur enim ἡ ρῆσις πνευματική à spiritu,
& ita vi nominis nihil aliud est *Pneumatica*, quam de

Spiritibus doctrinā (G) Partes quæ sunt duæ. Prima, Definitionis Genus, indicat, quod est Scientia: Est enim habitus mentis, qui demonstrat conclusionem necessariam, ex veris necessariis, primis, immediatis, prioribus, notioribus, & Causis conclusionis: Ideo rectè scientia, ejus Genus statuitur. Secunda, Differentiam Specificam exprimit, quæ sumitur. (a) Ab Objecto totali seu adequationis; quod est Spiritus. Duo veluti in hoc Objecto probè notanda veniunt, Materiale & Formale; illud Spiritus est. Hoc per rō quā lumine naturæ cognosci potest, exprimitur. (B) A Fine, qui est spirituum naturæ & essentiæ cognitione in qua etiam cognitione ultimo subsistit, propterea inter habitus Theoreticos Pneumaticæ locus meritò assignatur.

III. Quot modis Objectum Pneumaticæ intellectui se nostro sistit, in tot partes: Dividenda, duobus modis intellectui se nostro sistit; Ergo in duas partes est dividenda. In partem videlicet (a) Generalem; quæ in genere spiritus considerat, eorumque affectiones, invisibilitatem, immobilitatem, illocalitatem, simplicitatem, actualitatem, intellectum &c. evolvit. (B) Specialem; quæ in specie agit de spiritibus singulis nempe de spiritu in creato & independente, Deo & ejus proprietatibus ac operationibus; de Angelo & anima rationali (qui spiritus sunt creati & dependentes) eorumque proprietatibus ac operationibus.

Axiomata.

1. *Attributa Divina neque inter se, nequè à Dei essentiâ realiter differunt.*
2. *Omnis spiritus, qui infra Deum est, aliquo modo est compositus.*
3. *Angeli non sunt puri actus, sed potentiales, quia potentiam passivam involvunt.*

4. *Actualis cognitio animæ separata rectè attribuitur.*

Theorema Phyficum.

*Physica est scientia Corporis naturalis, quatenus
naturale est. Dispesciturque in partem gene-
ralem & specialem.*

δῆλωσις

I. Quæstionem An sit, hic alto præterimus Silen-
tio ; cum Physicam verè dari, apud omnes veritatis a-
mantes jubare solari clarius radiet, Definitio Physi-
ces, cum in duplice sit Differentia; alia *Nominalis*, alia
Realis; utraque nobis explicanda venit. (α) *Nominalis*
Definitio Physices, vocis *notationem*, *Equivocationem* &
Equipollentiam exponit, itaque absolvitur (α) ἐπυμόλο-
για : descendit autem vox Physices ἀπὸ τῆς φύσεως.
id est, à natura, notatione ab Objecto desumpta. Na-
tura quippe hic indaganda, hæc cognoscenda, hæc sese
offert exponenda. (β) ὀμονυμία : Vox Physices acci-
pitur. (α) *Generaliter*, pro integra Philosophia Theo-
retica, quo sensu Stoicorum illa Philosophiæ intelligen-
da est Divisio, qui eam in *Physicam*, *Ethicam* & *Logi-
cam* dispescabant. Verum sic Physicæ vocabulum, ni-
mis Latè sumitur, ita ut præter *Physicam* propriè di-
ctam etiam *Metaphysicam* & *Mathesin* includat : i-
deoque (β) *Specialiter* & *propriè* ; pro illa Philosophiæ
Theoreticæ parte, quæ de causis, affectionibus & spe-
ciebus corporis Naturalis agit, cum Senioris Philoso-
phiæ cultoribus *Physicam* acceptamus. (γ) συνονυμία
Tam Græcæ quam Latinæ, variæ sunt Physices appella-
tiones. Dicitur enim φυσιολογία, περιφύσεις, ισο-
γία, φυσικὴ θεωρία ἡ τῆς φύσεως, ἐπισήμη, φυσικός λό-

γ@. &c. Dicitur scientia naturalis, non quod à natura insit, sed quoniam res naturales perpendit & scrutatur. Nominatur naturæ cognitio, Naturæ contemplatio, Naturæ descriptio, Historia naturalis, Sapientia secunda, ad differentiam sapientiæ primæ sic nominatur.

II. Superioris datañ Definitionem Realem explicamus per Genus & Differentiam; Genus hic est Scientia, non quidem Latissimè sumpta, quoctunque modo, pro qua vis cognitione accepta; nec Latè pro omni habitu demonstratione acquisito, & habitui ad ποίησιν vel πραξιν per se dirigenti contradistincto, sed strictè prout vocabulum scientiæ à reliquis habitibus intellectualibus distinguitur & ab Arist: lib: 6. Eth. Definitur; habitus demonstrationis ex necessarijs, seu quo ex causis primis, veris immediatis, prioribus, & notioribus, ipsis conclusionibus necessarijs, easdem percipimus. Differentia, constat verbis; Corporis Naturalis quatenus naturale est. Petitur enim (α) Ex Subjecto Physicæ, occupationis, Contemplationis, Adæquationis & totali, quod est corpus Naturale qua tale. Cujus cum Materiale tum formale porro explicandum venit. Objecti Materiale, id est secundum quod objectum certæ alicui disciplinæ non est adstrictum, sed aptum natum in pluribus disciplinis cognosci. Alias res considerata, in definitione exprimitur, verbis corporis Naturalis. Formale verò subjecti, alias modus considerandi, verbis, quatenus naturale indigitatur, his enim verbis (β) Limitatur subjectum Physices, quippe verba illa, propriè intelligunt tale subjectum, quod compositum est ex materia & forma, cui opponitur corpus Mathematicum trina dimensione constans, & Corpus Metaphysicum, quod ex genere & Differentia conflatum existit. (γ) Verbis istis

istis, quatenus naturale, distinguitur modus considerandi corpus naturale in Physica, à modo illo, quo Theolog: Medicina, Ethica &c. Corpora naturalia considerant. (β) A Fine, qui propriam & immediatam rerum naturalium contemplationem & cognitionem respicit, in quarum quoque contemplatione & cognitione ultimo subsistit, propterea cum omnibus notæ melioris Philosophis, Physicam habitibus Theoreticis annumerandam esse censemus.

III. Definitione breviter ita exposita, ipsam Divisionem explicatum ibimus. In Theoremate; Physicam in partem Generalem & Specialem secavimus, idque non sine ratione; Nam omnis Scientia, secari debet, ad modum Scibilis; Scibile autem in Physica, quod est corpus naturale dupli modo semet menti nostræ sicut contemplandum. Generaliter & Specialiter. Ergo recte Physica dispescitur in partem Generalem & Specialem. Illa generalia corporis naturalis principia, cum interna, materiam & formam, tum externa efficientem & finem, ut & affectiones corporis naturalis, cum unitas Quantitatatem, Qualitatem, locum, tempus; tum Disiunctas motum & Quietem perpendit. Hæc Species corporis naturalis evolvit, earumque causas, proprietates & affectiones repræsentat; quod fit, 1. in Uranologia. 2. Stachiology. 3. Meteorologia. 4. Metallographia. 5. Phytologia. 7. Zoographia. 8. Anthropologia. & tandem in Cosmologia, ubi aggregate prout ex omnibus corporibus collectis & ordinatis unum totum constituitur & appellatur Mundus.

Axiomata.

1. Aquæ supra cœlestes & quæ infra Cœlum sunt, non differunt Specie.

2. In toto hoc universo, unicus tantum specie est Calor.
3. Calor non est qualitas ab igne separata, & a sole in inferiore mundum difusa.
4. Solem per effluvia calefacere, rectissimè statuitur.

Theorema Mathematicum

Mathesis est Scientia circa quantitatem, quatenus extensa est occupata. Dividitur in partem. Universalem & Particularem.

δῆλωσις

I. Matheſeos naturam ac indolem, declarat ejusdem Cum Definitio tum *Divisio*. Definitio est vel *Nominalis* vel *Realis*. In Nominali duo accurate sunt notanda. (α) ἐθνολογία Mathesis vox Græca est, deducitur enim ἀπὸ τῆς μαθάρω disco, unde μαθητις & μάθημα disciplina, Xenoph: de re equi Thuc: lib: I. & μαθητικὴ, subint: ἐπισήμη Plut: (β) μωνυμία: varia occurrit apud Philosophos vocis Mathematicæ acceptio. Sumitur enim (α) Generaliter; pro omni disciplina, quæ Methodicè doceri & dici potest: quando vox Matheſeos eo sensu accipitur, tum nomen est latius ipso significato. (β) Specialiter; quomodo suo significatio includit, omnes illas disciplinas, quæ quantitatem rerum & mensuras tractant, & hæc acceptio hujus est loci. (γ) Specialissimè; quando vox Matheſeos accipitur, Scientias tantum comprehendit Mathematicas generales, *Arithmeticam* nimirum & *Geometriam*. Absoluta Definitione Nominali, sequitur Realis; quam per Genus & Differentiam explicatq[ue]m reddemus; Genus hic est Scientia. Intelligendus verò hic est habitus Scientiarum non partialis sed totalis, non simplex sed compositus;

quia

quia in Mathesi non spectatur una simplex Scientia, cum sit aggregatio plurium scientiarum convenientium in Objecto universalis. *Differentia* deducitur (α) Ab objecto, quod est quantitas in communi considerata. Alias objecti *Materiale* seu res considerata dicta. (β) A modo considerandi, qui etiam objecti *formale* constituit, & habetur in verbis, *quatenus est extensa vel quatenus mensurabilis.*

II. *Divisio*: Dividitur *Mathesis*, quemadmodum in Theoremate indigitatum est; in *Universalem & Particularem*; universalis agit de quantitate, ejusque principijs & affectionibus in communi consideratis. *Specialis*, est quæ versatur circa quantitatem contractam; Dispesciturque vel (α) In abstractas; quæ puræ seu subalternantes dicuntur, ut *Arithmetica & Geometria*: *Arithmetica* considerat quantitatem discretam seu numerum. *Geometria*, quantitatem seu magnitudinem continuam perpendit; huic subiectiuntur (α) *Geometria fundamentalis*, quæ Definitionum, principiorum & axiomatum tradit rationem (β) *Trigonometria*; quæ dimensionum Doctrinam & solutiones Triangulorum proponit. (γ) *Geodesia*: quæ est ars dimetiendi non solum terram ipsam, sed etiam omnes reliquas finitas magnitudines. *Arithmetica* est duplex; *Generalis* vel *Specialis*. *Generalis* quæ numerorum affectiones in communi explicat, quod facit vel *Simpliciter* vel *Comparatè*. *Specialis* item duplex est, alia *Vulgaris* alia *Subtilior*, *Vulgaris* vicissim duplex est. Alia enim *Communis* est, quæ computandi mensuras & pondera rationem tradit, & hæc vel in Historijs vel in opere quotidiano egregium usum præstat. Alia peculiaris, quæ modum ratiocinia conficiendi docet. *Subtilior* est triplex (α) *Arithmetica Geometrica*

metrica; quæ explicat affectiones numerorum figuratorum, & huic famulatur *Algebra* sive *cossica*. (β) *Arithmetica Geodætica* modum computandi mensuras tradens, quâ in suis computationibus utuntur *Geodætæ*. (γ) *Arithmetica Astronomica*, quæ docet computare partes Astronomicas, aliâs appellatur *Logistica Sexagenaria*. Hâc enim utuntur *Geographi* & *Astronomi*. Vel (δ) In *concretas* & *impuras*; quæ quantitatem cum adjectione extraneâ alicujus differentiæ considerant, id est, quantitatem discretam cum substantia, vel qualitate sensibili perpendunt. Et sunt in duplice differentia, vel sunt puris subalternatæ: ut *Arithmetica* subalternatur *Musica* *Geometria* subalternantur, *Optica* & *Statica*. Vel puris non subalternatæ, ut illæ *Mathematicæ* disciplinæ, quæ quantitatem *Concretam*; vel (α) Cum corpore naturali considerant, quod sit in *Cosmographia*; quæ totius Mundi strucтурam evolvit; Et continet; *Uranographiam*, quæ versatur circa Mundi partem superiorem. Definiturque, quod sit, *Scientia corporum celestium*, quorum etiam motus & effectus perpendit & scrutatur, huic subiiciuntur *Astronomia* & *Astrologia*; *Astronomia* prima pars est *Uranographia*, motus & temporis Sphæræ coelestis mensuram considerans. Hâc iterum duplex est, *Absoluta*, quæ tractat mensuram motus siderum citra respectum ad temporum distinctionem, & *Comparata*; quæ explicat motum siderum, ad certam distinctionem temporum relatum. *Astrologia* est secunda pars *Uranographia*, quæ ex corporum coelestium situ, distantia, conjunctione, dissensione aut consensione, cum corporibus sublunariis, mediabitibus naturalibus causis res futuras docet prædicere (β) *Geographiam*; quæ quantitatem & mensuram *Globi terrestris* perpendit. Et est vel *Universalis* vel

Parti-

Particularis. Universalis agit de *Globo terreno universaliter*; Particularis agit de *Globo terreno particulariter*, quod fit in *Chorographia & Topographia*. Vel (β) cum corpore Artificiali; ut *Architectonica*; quæ versatur circa quantitatem & mensuram certarum structurarum, quæ industria humana egregiè eriguntur, quod fit in *exstructione Aedificiorum, monumentorum &c.*

Axiomata

1. *Arithmeticum studium est omnium Subtilissimum & nobilissimum Scal: exer: 321.*
2. *Omnes anguli recti sunt inter se aequales, etiam si Rectangulum possit esse majus vel minus.*
3. *Area trianguli rectanguli producitur ex multiplicatione duorum laterum, circa rectum angulum, unius in alterum, Si ea facta, numeri producti capiatur semissis.*
4. *Omnia circumagi Ebrijs videntur, quia organa visus violata sunt.*

Corollaria

2. *Philosophiam Practicam, Theoreticam præstantiorem non sine ratione statuimus.*
2. *Ethica, Politica & aconomica specie inter se non differunt.*
3. *Fæminæ extraordinariè admittuntur ad imperium quod fit, non in statu Polyarchico sed tantum Monarchico, si ea sit digna, necessitas flagitet, & consuetudo admittat.*
4. *SveoGothicum Regnum esse Monarchicum, Aristocratis optime munitum, populique libertate firma-*

firmatum, ex forma regiminis sat superque patet, vid: Ronungz B. cap. 2. L. L.

Logicum.

Verus & adequatus Logica finis est, benedifferendo cognoscere veritatem. Rhetoricum.

Propositio & Confirmatio seu fides, in oratione simpliciter sunt necessaria. Cetera orationis partes secundum quid, quia aliquando omitti possunt. Grammaticum.

Grammaticam Authoribus Authoritatem debere statuimus.

μόνω τῷ θεῷ δόξα.

Singulari humanitate & doctrinā præstantissimo
Dn. NICOLAO AURELIO Nerichiā - Sveco Philosophiae Candidato meritissimo, amico suo cum primis dilecto, Summa cum laude publice pro gradu in Philosophica facultate disputanti.

I Nstruct mée, Lord, in the right trade,

I Of thy statutos divine :

And it to kēpe e ven to the end,

Mine heart i Will incline.

Grant mée the knovvledge of thy Lavy,

And i Shall it obeij :

With heart and nund, and all my might,

I vvill it kēpe, i Say.

Moris & amoris ergolibens scribebat
ERICUS ACHRELIUS
Medicinæ P. P.

P ulchrum est luctari, sed vincere pulchrius hostes,

Semper victori pugna decusq; parit.

Tu benè luctatus jam jam Nicolae redibis

E pugna victor, digna Trophae ferens

Sint hac grata Deo tibi sint hac prospera ut opto,

Quo præstes patriæ commoda multa. Vale.

Festina & amica manu hæc scripsi
JOHAN: MEISNER: U:S.